

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2005

VIBY KYRKA

Viby socken
Mjölby kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

VIBY KYRKA

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift
Delrapport maj 2005

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund.....	3
Syfte.....	3
Kulturminneslagen.....	3
Kulturhistorisk bedömning.....	3
Inventeringens uppläggning och rapport.....	4
VIBY KYRKA.....	5
BESKRIVNING OCH HISTORIK.....	5
<i>Socknen</i>	5
<i>Kyrkomiljön</i>	6
<i>Kyrkogården</i>	6
<i>Kyrkobyggnaden</i>	6
Exteriör beskrivning.....	9
Interiör beskrivning.....	10
KULTURHISTORISK BEDÖMNING.....	12
<i>Kyrkogården</i>	12
<i>Kyrkobyggnaden</i>	13
ÖVRIGT.....	14
Aktuella skyddsformer.....	14
Övriga inventeringar.....	14
Källor.....	14
Kartor.....	14
HÄNDELSELISTA.....	14

Inledning

Bakgrund

Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering. På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen inom stiftets del av Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar av kyrkobyggnaden.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljöns i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör, fotografier och en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, vilket är ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek vid Östergötlands läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

VIBY KYRKA

Viby 23:1, Viby socken, Mjölby kommun, Vifolka härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings Stift.

Viby är en medeltida socken rik på fornlämningar. Den medeltida kyrkan uppfördes i Viby by, ”mitt i byn”. Kyrkan byggdes troligen under andra delen av 1100-talet i kalksten. Det höga tornet bevarades när kyrkan byggdes om 1776-77. Tornet kröns av en smäcker spira med mönsterlagd spån och flankeras av två låga tillbyggnader, som idag används som brudkammare respektive sakristia. Kyrkan har ett brett långhus med rakslutet kor. Korets nord- och sydvägg är vinklade och ger ett konkavt intryck. Delar av den medeltida kyrkans murverk ingår även i långhusets nordvästra del. Fönsteröppningarna är rundbågiga med gjutjärnsfönster med diagonalt spröjsverk. Huvudingången är genom tornet i väster. Det finns även en portal på södra sidan i övergången mellan långhus och kor. Det brutna, valmade taket är spåntäckt och bidrar till att ge kyrkans exteriör en i huvudsak tidig gustaviansk karaktär. Även invändigt är karaktären gustaviansk med det välvda bräddtaket, som avslutas av en profilerad taklist och den öppna planlösningen.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Socknen

Viby är en medeltida socken rik på fornlämningar. Förledet ”Vi” i sockennamnet betyder helgedom eller offerplats. Från 1300-talet är namnet Viby Scurosten känt. Scurosten ska syfta på en sten med skåra eller spricka. Vid Kårarp i öster finns en hålväg och runstenar. Här gick Eriksgatan och här är gränsen mellan Vifolka och Valkebo härader, liksom mellan kommunerna Mjölby och Linköping. Söder om kyrkan ligger gården Trojenborg, ett namn med speciell betydelse. I äldre tider var det beteckningen på en stensatt labyrint. Fyra runstenar är uppställda på kyrkogården. Socknen ligger inom östgötaslättens sydligaste del

och karaktäriseras av öppen åkermark. Jordbruk var tidigare den dominerande näringen och jordbruksmarken brukas i stor utsträckning även idag, men de flesta är sysselsatta inom andra sektorer. Den största gården är säteriet Uljeberg som bl a ägts av biskopen i Linköpings stift Samuel Enander-Gyllenadler. Tidigare var Viby även känt för tillverkning av blecksaker. I Viby socken ingår delar av tätorten Mantorp, här finns även ett stort köpcentrum, travbana och motorbana. Norr om kyrkan går E4:an och i söder östra stambanan.

Kyrkomiljön

Kyrkan ligger i Viby by och omges delvis av den äldre bybebyggelsen inklusive den f d komministerbostaden. Äldre lantmäterikartor visar att Viby var en stor by, med mer än tio byggnadstomter. I Östergötland är det relativt ovanligt att kyrkan som här ligger ”mitt i byn”. Väster om kyrkan ligger det f d ålderdomshemmet, en reveterad byggnad i 1 ½ våning, som nu används bl a som församlingshem. I sydväst ligger den f d handelsboden, en byggnad med i det närmaste kvadratisk grundplan, uppförd i två våningar och med gula, panelade fasader. I norr och öster breder den öppna åkermarken ut sig. I den västra delen av Viby by, utanför den direkta kyrkomiljön ligger f d kyrkskolan. Söder om kyrkogården går byvägen och ytterligare söderut grenar sig den gamla riksvägen från Linköping mot Skänninge respektive Mjölby.

Kyrkogården

Kyrkan ligger på den medeltida kyrkogårdens sydöstra del. På kyrkogården är fyra runstenar uppställda, några av dem har hittats i samband med arbeten på kyrkan. Kyrkogården omgärdas av en mur med varierat utseende och olika höjd, utförd som halvmur och stödmur. År 1932 utvidgades kyrkogården mot norr och den nya delen omges i väster av en mur och i norr och öster av en idegranshäck. Huvudgrinden i väster är en dubbelgrind av järnsmide med ett gallerverk och rombiskt blommönster i nedre delen. På låset är det stämplat C.E och Bb. Grindarna kommer från Boxholms bruk och sattes upp 1847. Grindstolparna är av granit med pyramidformat krön. På norra stolpen är årtalet 1831 inhugget och i södra stolpen WIBY. Den äldre kyrkogården präglas av de höga lindarna och almarna i trädkransen. Väster om kyrkan finns två gravvårdar från 1740- respektive 1750-talet, som forskaren Sune Ljungstedt anser vara huggna av bildhuggaren Maximilian Trenchner. Norr och söder om kyrkan finns större familjegravar med höga gravvårdar. En av vårdarna har en porslinsmedaljong föreställande Dagen. Två gravar är omgärdade av smidda järnstaket och en grav har gjutjärnstaket. På kyrkogården finns flera gravvårdar över personer som haft betydelse för samhället Mantorps tillkomst. Den nya kyrkogården har till största delen en mer enhetlig karaktär med strikt placerade rygghäckar och låga och breda gravvårdar. I nordöstra hörnet finns gravkapellet uppfört 1962 efter ritningar av byggnadsingenjör Ture Jangvik.

Kyrkobyggnaden

De äldsta delarna av Viby kyrka tillhör den medeltida kyrka som troligen uppfördes någon gång under andra delen av 1100-talet. Kyrkan byggdes i kalksten och bestod av långhus med smalare kor med grund och bred absid. Ett torn i väster nåddes direkt från långhuset. Detta kan man se i torntrappans nedre del i en skarv, som troligen är övergången från torn till långhus. Tornet var krönt med en stenhuv, liknande den huv som finns på äldre teckningar av Heda kyrka. Taket bars upp av en valvartad konstruktion, som fortfarande finns kvar i tornets klockvåning. Kyrkans sockeln var enkel och skråkantad. Arkeologiska undersökningar har visat att det äldsta funna golvet var av trä och över detta låg ett kalkstensgolv. En ritning från 1700-talet

signerad P Kihlström visar en sakristia rätt långt åt väster på *Murskarv i torntrappan* långhusets norra sida och ett vapenhus vid en sydportal. Både sakristian och vapenhuset kan vara uppförda under medeltid. Sakristians nordvägg kom att ingå i 1700-talets långhus och dess sockel syns i kyrkans norra vägg. Under senare delen av medeltiden revs det gamla koret och ett nytt kor byggdes med samma bredd som långhuset. Antingen fick det nya koret redan från början den storlek det kom att ha fram till 1770-talet, eller också förstörades det under 1500- eller 1600-talen. Bengt Cnattingius menar att hela ombyggnaden ägde rum först under 1500- eller 1600-talen. Då ska en ny triumfbåge ha byggts vid den gamla absidens plats och koret förlängts ca sex meter. Under 1300- eller 1400-talen valvslogs kyrkan. Långhuset fick två rektangulära valv och koret ett mindre, fyrkantigt valv.

Kyrkan lär ha bränts 1567-68 av danskarna under det nordiska sjuårskriget. Det är inte känt i vilken omfattning kyrkan i så fall skadades. År 1567 byggdes en klockstapel på kyrkogården och först 1730 flyttades klockorna in i kyrkan. Under 1600-talet tillkom kyrkans dopfont och en predikstol. Dopfonten tillverkades 1659 i kalksten, troligen i Michael Hackes verkstad i Skänninge. Den har högt, smalt skaft och en åttkantig cuppa. I dekoren märks bl a växter och olika djur. Hackes verkstad var en av två verkstäder i västra Östergötland som tillverkade denna typ av dopfont. Den andra fanns i Vadstena och leddes av Johan Andersson Silfverling. Enligt sockenhandlingar betalade man år 1695 för en predikstol. Sockenhandlingarna har täta uppgifter om spåntäckning av torn och tak. Så fick tornet t ex ny spåntäckning efter ett åsknedslag kring sekelskiftet 1700 och vid någon av dessa spåntäckningar kan dagens mönsterläggning ha kommit till.

Kihlströms ritning från 1700-talet visar ”kyrkiobodar” sammanbyggda med sakristian. Den västligaste delen av dessa bodar är idag den lilla byggnad som flankerar tornet i norr. Det är oklart när bodarna byggdes. En murverksdokumentation från 1957 visar att den västra delen byggts till åt norr och höjts, bl a med hjälp av delar av gravstenar/hällar. Öster om vapenhuset uppfördes ett gravkor åt kommandören Johan Alexander Götherhielm till Uljeberg. Han avled 1764. Övre delen av gravkoret bildade en korsarm till kyrkan. Troligen uppfördes korsarmen tidigare under 1700-talet, då man i sockenhandlingarna talar om en läktare i nykyrkan och nytt fönster under läktaren. Ett fönster syns även på Kihlströms ritning. Ritningen visar kyrkans södra fasad och en plan över kyrkan. Det är en långsträckt kyrka med en hög korsarm. Intill korsarmen finns ett lägre vapenhus med portal och i långhuset, öster om korsarmen, finns två högt placerade fönster och en korportal. Taket är ett spåntäckt sadeltak. I det höga och smala tornet syns en liten glugg, högre upp ett fönster och en spetsbågig öppning. Samtliga dessa öppningar finns kvar. Planritningen visar två bänkkvarter i korsarmen, två bänkkvarter i tornet och i långhuset fram till korportalen. Dessutom finns det korbänkar. Predikstolen är placerad öster om ingången till sakristian.

År 1774 upprättades ritningar till en ny kyrka av byggmästare Petter Andersson och murmästare Måns Månsson. Kyrkan byggdes 1776-77 och man lät det medeltida tornet stå kvar och i den norra muren ingår även den gamla sakristians nordmur och ”kyrkiobodarna”. Även tornets norra tillbyggnad hör till den gamla kyrkan. Den nya kyrkan byggdes som en salkyrka i gråsten. Korets nord- och sydsida vinklades och gav koret en säregen form. Det valmade och brutna taket blev mycket högre och var ursprungligen rödfärgat. Den nya kyrkan påminner i hög grad om kyrkan i grannförsamlingen Sya, som uppförts av Petter Andersson och Måns Månsson samma år som de gjorde ritningarna till Viby kyrka. 1781 höjer man upp predikstolen, eventuellt byggs en helt ny predikstol. (1783 års inventarieförteckning nämner nämligen en annan predikstol.) 1781 påbörjas troligen bygget av orgelläktaren. Orgeln tillkommer 1783 och byggdes av Lars Strömblad i Ödeshög. Först

1807 fick den sin dekor. Lars Strömblad var organist i Ödeshög och hade privilegium som orgelbyggare. Vid tiden för Vibyorgeln hade han sin verkstad i Väversunda. 1778 diskuterade man att bygga en sakristia och då tillkom troligen tornets södra tillbyggnad, som även idag används som sakristia. På 1780-talet lades korgolvet om med kalksten (täljsten). Ett första förslag hade varit att använda tegel. I en förteckning från 1829 står det att korgolvet är av tegelsten, två trappor högt. År 1877 beslutade man att sätta in de nuvarande fönstren, järnfönster som beställdes från Linköpings Gjuteribolag. Året efter målades kyrkan invändigt. Inredningen målades i vitt med guldgula eller guldinslag. Man beslutade även att alla bänkar skulle göras lika och att golvet och bänkarna skulle upphöjas. En värmeugn installerades 1897 och järnkamin 1905. På 1930-talet, i samband med en större renovering tillkom elektrisk uppvärmning och elektrisk belysning.

1934-36 genomfördes en större invändig renovering. Ett par decennier tidigare hade man gjort en mindre förändring då dörröppningen mellan vapenhuset och kyrkorummet vidgades och fick nya dörrar. Nu blev det mer genomgripande åtgärder. Golvets bjälklag med trossbottnar och fyllning byttes och kyrkorummet och sakristian fick nya golv. Även vapenhuset fick ett nytt golv. Varannan takstol förstärktes och valvet isolerades. En mer synlig förändring var att de båda östra korfönstren murades igen och troligen satte man in antikglas i de andra två korfönstren. Ett slagur som tidigare hade hört till altarpopsatsen flyttades nu till västväggen. Uret är tillverkat av Petter Larsson (1771-1833) i Viby och är ett s k predikstolsur. De var arvtagare till timglasen. Genom bl a Petter Larsson blev Viby centrum för urtillverkning och här byggdes ett stort antal golv-, vägg- och bordsur. Predikstolen fick en ny trappa med dörr mot koret och dopfunten ställdes på ett podium. Korets kalkstensgolv kompletterades och man lade ett nytt golv ovanpå det gamla i bänkkvarteren. Bänkarna ändrades med användande av de gamla bänkdörrarna. Bänkkvarteren avslutades i väster med två snidade pyramider. Korbänkarna togs bort och nya bänkar tillverkades till läktaren. Nya trappor byggdes till orgelläktaren och ett arkivrum inrättades över sakristian. Kyrkorummet fick en ny färgsättning. I samband med golvarbeten utfördes en arkeologisk undersökning av den medeltida kyrkans grundmurar. Renoveringsarbetet leddes av stadsarkitekten i Norrköping, Kurt von Schmalensee, som under en period i det närmaste dominerade arbetet med renovering och ombyggnad av de östgötska kyrkorna.

Predikstolen

Dopfunten

År 1950 fick orgeln ett nytt orgelverk, tillverkat av Nils Hammarberg. Senare under 50-talet fick kyrkan problem med sprickbildning och grundsättning, bl a blev det två stora sprickor i koret. 1957 gjordes en byggnadsarkeologisk undersökning i samband med att man sedan

rappade kyrkans murar. Tornets spritputs ersattes då av en tunn puts det slätputsade långhuset fick en slevstruken yta, tornet lades om och alla tak tjärades.

År 1962 var det dags för nästa större renovering, även då under ledning av Kurt von Schmalensee, men även byggnadsingenjör Ture Jangvik. De korfönster som sattes igen på 1930-talet togs återigen upp och man satte in innanfönster. Koret utvidgades och en bänkrad togs bort. Även i väster förkortades bänkkvarteren med en rad. Öppningen mellan vapenhus och kyrkorum fick nya moderna glasörrar. Dörrpartiet, som hade avslutat predikstolstrappan togs bort. Rummet norr om tornet hade tidigare fungerat som transformatorrum, men nu när elanläggningen förnyades kunde rummet istället göras om till brudkammare och man tog upp ett dörrhål till kyrkorummet. Det fanns en dörr i rummets västfasad som man nu satte igen och ersatte med ett fönster. På svampangrepp lades kyrkans golv om och en betongplatta göts. I samband med detta gjordes nya arkeologiska undersökningar. En runsten togs fram och restes på kyrkogården.

En ny byggnadsarkeologisk undersökning gjordes 1988 i samband med omputsning av fasaderna. 1990 målades interiören om; både väggar, tak, bänkinredning, övriga snickerier och orgeln med en färgsättning som anknöt till den tidigare. Vid samma tillfälle byttes elinstallationerna ut. 1996 installerades en kororgel, byggde speciellt för Viby kyrka av Johannes Metzels Orgelbyggeri AB.

Exteriör beskrivning

Kyrkan har ett brett långhus med rakslutet kor. Korets nord- och sydvägg är vinklade och ger ett konkavt intryck. Torn i väster med en låg tillbyggnad i norr och i söder. Långhuset är uppfört 1776-77. Delar av den gamla kyrkans sakristia ingår i norra långhusväggens västra del. Troligen är även tornets norra tillbyggnad kvar från den äldre kyrkan. Det medeltida tornet är huvudsakligen uppfört i kalksten med inslag av gråsten och långhuset liksom torn tillbyggnaderna är byggda av gråsten. Kyrkans sockel visar delvis olika byggnadsetapper. Till större delen är sockeln idag slätputsad och gråmålad. På norra väggen är sockeln avvikande på platsen för den gamla sakristian. Tornets sockel är av oputsad kalksten.

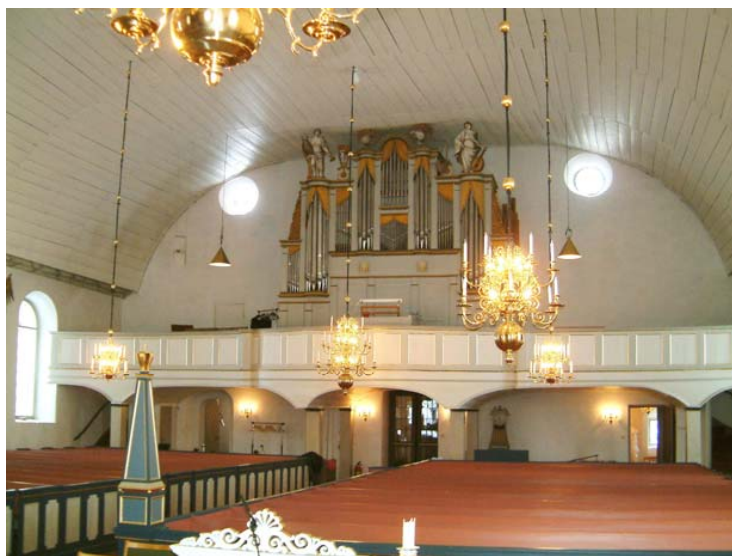
Långhusets och korets fasader har en slevdragen puts, avfärgad i brutet vitt och tornet med tillbyggnaderna har en ljus brun kvastad slamning. Långhuset och koret täcks av ett högt brutet tak, valmat över koret. Taket är täckt med stavspån. Takfoten av trä är profilerad och tjärad. Tornets tillbyggnader täcks av svagt svängda pulpettak som är spåntäckta. Själva tornet kröns av en hög och smal spira med mönsterlagd spån. Långhuset har tre fönsteraxlar på var sida och i koret finns det ett fönster i norr, ett i söder och två på östra väggen.

Fönsteröppningarna är rundbågiga med gjutjärnsfönster med diagonalt spröjsverk. Överst i fönstren utgör spröjsen en halv blomma med färgat glas i mitten. Fönsterbänkarna är av galvad plåt. I östväggens två fönster sitter färgat antikglas. I väster finns ett runt fönster på var sida om tornet. De ger ljus till orgelläktaren. I tornet sitter ett smalt rundbågigt fönster en

trappa upp i väster. Två trappor upp är det något större rundbågiga fönster i söder, väster och norr. Den östra öppningen leder ut på vinden till 1700-talets tillbyggda långhus. Klocköppningarna har tidigare varit spetsbågiga. Det syns även på en ritning av kyrkan före ombyggnaden på 1700-talet. Öppningarna täcks idag av brunmålade tornluckor i trä. Ett fotografi från 1960 visar luckor med liggande spjälor. I tornets norra sidobyggnad har det funnits en öppning med ungefär samma karaktär som dagens sydportal. Den sattes delvis igen 1962 och här sitter nu ett kopplat fönster med diagonal blyspröjs. I den södra sidobyggnaden, sakristian, finns ett gjutjärnsfönster med diagonal spröjs. Huvudingången är i tornet i väster. Den stickbågiga portalen har en enkel, slätputsat omfattning som kröns av ett kors. Porten har en profilerad panel i diagonalt mönster och ett litet ovalt överljus med dekorativ omfattning. På södra sidan, i en enkel djup korgbågformad portal mellan långhuset och koret finns en dörr med profilerad panel i diagonalt mönster.

Interiör beskrivning

Långhuset är relativt brett. Golvet är lagt 1962 och består av ett lackat brädgolv av smala dimensioner. Brädorna är längsgående i mitt- och sidogångar och lagt på tvären framför och bakom bänkinredningen. Golvet i bänkkvarteren är upphöjt och smala brädor ligger på tvären. De putsade väggarna är vitmålade. Bräddaket är utformat som ett tryckt tunnvalv och vitmålat. Den profilerade taklisten är marmorerad i blågrönt. Innanfönstren har en tvärså och gråmålade bågar. Det finns en sydportal i övergången mellan långhus och kor. Den har lasyrmålade innerdörrar med svarta beslag. Under orgelläktaren finns svängdörrar som till största delen är glasade och blyspröjsade. Söder om dessa leder en enkel bräddörr till torntrappan. Bänkinredningen är indelad i två kvarter. Bänkarna har luckor mot mittgången och är öppna mot sidogångarna. Sitsar och ryggstöd är målade i brunrött. Luckorna har infällda speglar medan bänksidans speglar är utanpåliggande. Luckor och gavlar är målade i blått med ljusa speglar marmorerade i blått. Två pyramider, som troligen tillkom vid 1930-talets restaurering, avslutar kvarteren åt öster. Läktarbarriären i väster är svängd och har konvext mittparti och konkava sidopartier med stående speglar. Målningen är enkel i olika grå nyanser med förgyllda lister. Taket under läktaren är svagt välvt och påminner om långhustaket. Läktaren bärs upp av kvadratiske pelare med en svag marmorering och det finns en läktartrappa i norr och en i söder. På läktaren står två svängda bänkar i norr och en i söder.

Golvplankorna är breda. I söder finns en enkel dörr in till sakristievinden, som används som förrådsrum. I rummets västra vägg finns en igensatt öppning. Ett odaterat fotografi av kyrkan från väster visar en trälucka i den öppningen. Orgelfasaden hör till 1780-talets orgel och är målade i ljust grått med ockragula detaljer. Den är krönt av figurer i kartong. Läktarunderbyggnad saknas men det finns två små förvaringsutrymmen under läktartrapporna. I dessa står läktarens bakre pelare. I

tornets norra sidobyggnad finns skåp för liggande textilförvaring och ”lekrum”. Golvet är lagt med fasade kalkstensskivor. Väggarna är putsade och vitmålade. De oregelbundna murarna

syns i söder, väster och norr. I den igensatta portöppningen i väster sitter ett kopplat rakt fönster. Det omålade brädtaket är sentida. Från rummet leder en gång med fasade kalkstensskivor till kyrkorummet. Norr om gången finns ett apparatrum och söder om gången en toalett. I toaletten syns oregelbundet murverk i öster och söder. Eventuellt kan det i söder röra sig om tornets sockel. Dörrar till rummet, toalett, apparatrum och utrymme under läktartrappan är sentida och svagt laserade.

Koret ligger ett steg högre än långhuset. Golvet består av kalkstensplattor med mer sentida, huggna plattor i korets framkant samt där korbänkarna tidigare stått. Väggarna är putsade och vitmålade. Taket utgörs av ett hjälmvalv. Den ovanliga, insvängda formen på koret gör takbrytningen lite speciell. De två fönstren på östväggen har antikglas medan fönstret i norr och i söder har klarglas. Innanfönster som i långhuset. Altaret är murat och putsat. Altarskivan är av kalksten och på södra kanten är årtal 1776 inhugget. Två konsekrationkors är inristade på skivan och två igenfyllda fördjupningar finns symmetriskt placerade i öster. I norr är skivan förlängd med en ny del. Altaruppsatsen består av två kannellerade pilastrar med joniskt kapitäl som bär upp en trekantsgavel med stråltriangel. Altaruppsatsen vilar på två brunmarmorade fundament och är i övrigt grönmålad. Den omger altartavlan som målades av tidens mest anlitade kyrkomålare, Pehr Hörberg, 1796 och föreställer Kristi död. Altarringen är flersidig med rektangulära stående speglar. Den är målad i grått med förgyllning och framflyttad samt avkortad. I korets södra del står dopfunten av kalksten, troligen tillverkad i Michael Hackes verkstad. Den har inskriptionen "ANNO 1659 5 AUGUS". Predikstolen sitter mittemot sydportalen och har uppgång från koret. Korgen är flersidig med en mjukt svängd underdel. Den har rektangulära, stående speglar med smala kolonetter emellan. Färgsättningen är blågrå med förgyllda lister och kolonetter. Trappan är nygjord i samma stil som korgen. Den saknar dekor. Ljudtaket kröns av ett kors och en duva hänger under taket. Nummertavlorna är fyrkantiga, svarta med enkla förgyllda ramar.

Vapenhuset inryms i bottenvåningen på det medeltida tornet. Golvet är belagt med relativt nya kalkstensplattor och de putsade väggarna är vitmålade. Taket är tunnvalvt, något indraget från väggen och i mitten är en stor öppning igensatt med brädor. Samma typ av öppning finns i

flera tornvåningar. Dessutom finns det två små hål i taket. De kan ha varit avsedda för klockrepen. I den norra väggen är en igensatt rektangulär öppning i fönsterhöjd. Den är svagt avsmalnande uppåt med en inmurad bjälke som överliggare. Huvudporten är gråmålad på insidan och har en spegelindelning med långa bandgångjärn.

Sakristian är inrymd i tornets södra sidobyggnad. Golvet är lagt med kalkstensplattor och de putsade väggarna är vitmålade. I nordöstra hörnet finns en utskjutande, stående murdel. Vitmålat bräddtak med breda dimensioner. Innanfönster i väster med en träbjälke som överliggare i fönsteröppningen. Dörröppningen till långhuset är utformad som den igensatta öppningen i norra sidobyggnaden. Dörren är troligen från 1770-talet och har en utanpåliggande profilerad panel i fiskbensmönster ut mot kyrkorummet.

Tornets trappa löper i tornväggen och mynnar ut i långhuset, söder om vapenhuset. Fyra trappsteg upp finns en tydlig murskarv både i norra och södra trappväggen. Det finns även vissa spår av kvaderritsning öster om skarven. I södra väggen är det en liten glugg. Första våningen har kalkstengolv och väggar av gråsten med kalkstensskift. Fogbruket är grovt. I öster finns en stor igenmurad öppning, som öppnat sig in mot det medeltida kyrkorummet. Kyrkorummet hade ursprungligen en öppen takstol och öppningen har sannolikt fungerat som utgång till en läktare, en skempor. Flera stenar i öppningen visar spår av att ha påverkats av eld. I norr finns trappan som går vidare upp i tornet. Den har ändrats, vilket visas av ett bjälklagshål för en avsågad bjälke. Golvet har varit uppbrutet i mitten. Den andra våningen har ett sentida inlagt brädgolv. Till trappträcket finns en vackert utformad ståndare. Ett stort hål är sågat i taket och senare igensatt. I söder vilar bjälkarna på ett kraftigt utsprång. Ett utsprång (som en väggfast bänk) finns även vid golvet. Här finns det tidigare bjälklagshål och i väggarna finns bomlagshål. Väggarna består av vällagda kalkstensskift och stor gråsten. I västra väggen är det en tydlig spricka efter ett blixtnedslag. På den tredje våningen finns det fyra öppningar. Tre av dem har fönster och den fjärde leder till vinden. I den östra öppningen sitter en branddörr, men från vinden kan man se att det har varit en spetsbågig öppning. På utsidan (mot vinden) finns en tydlig målning runt öppningen. Det är röda kvadrar med markerade kanter och över öppningen finns en målad rundel. Ytterst i själva smygen är det målat en röd rand. Av de övriga öppningarna är den västra öppningen mest lik den östra. Den har en svagt avsmalnad smyg. Den södra öppningen har den bredaste smygen. De tre fönstren har något olika storlek och alla har träbågar. På vinden syns det gamla takfallets anslutning till tornet. Tornet är slätputsat. I klockvåningen hänger storklockan och lillklockan. Av de fyra tornluckorna ovanför klockorna är tre plåtklädda. Gångjärn visar att det suttit luckor längre in tidigare. Luckorna har automatisk öppning. Öppningarna har tidigare varit spetsbågiga, men är nu rundbågiga. Tornväggarna bildar ett valv till var öppning och även små valv i hörnen. Detta är en ovanlig konstruktion och enligt senare forskning har kyrktornet i Viby varit täckt med ett stentak, liknande det som finns på äldre avbildningar av Heda kyrka. Tornspirans underlagstak består av fasade bräddor för spåntäckning. Takfoten är ”nertyngd” med stora stenar.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING

Viby kyrka utgör tillsammans med kyrkogården och den omkringliggande stora kyrkbyn med ett tydligt äldre vägnät ett mycket välbevarat sockencentrum.

Kyrkogården

Trädkransen är viktig för kyrkogårdens rumsliga karaktär. Den minner också om parkidealet som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna, framför allt under 1800-talet. Grindarna och grindstolparna har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och det förstärks av stämplingen på

grindarna och årtalet, som är inhugget på grindstolparna. Bland enskilda gravanläggningar märks de stora familjegravarna invid kyrkogårdsmuren och yttre delen av vissa kvarter. Den nya kyrkogården är typisk för utvidgningen av landsortskyrkogårdarna under en stor del av 1900-talet. De strikta rygghäckarna har här en stor betydelse för karaktären.

Kyrkobyggnaden

Viby kyrka har två tydliga delar; det medeltida tornet och det gustavianska långhuset och koret. Tornet har ett välbevarat medeltida murverk där man kan urskilja vissa tydliga spår så som övergången mellan tornet och det medeltida långhuset, tornöppningen in mot det medeltida långhuset, fasadmålningen runt ett av tornfönstren (nu in mot kyrkvinden) och hörnvalven på klockvåningen. De senare har troligen burit upp en tornhuv av sten. En 1700-talsteckning visar att flertalet av tornöppningarna är ålderdomliga. Även de nordvästra delarna av långhusets murverk har medeltida ursprung, bl a i form av den dåtida sakristians nordvägg. Partier av tornets nord- och sydväggar är synliga i södra och norra torntillbyggnaden. Samtliga dessa murverk är av stor betydelse dels för förståelsen av Viby kyrkas byggnadshistoria och dels som jämförande material för ökad kunskap om medeltida byggnadsteknik.

1776-77 byggdes kyrkan om till en salkyrka med brett långhus och kor, täckta av en reslig takkonstruktion. Trots de senare tillkomna fönsterbågarna är exteriören ett gott exempel på den tidiga gustavianska arkitekturen, som den utformades i landsortskyrkorna. De spåntäckta taken på långhuset/koret och tornspiran visar på ett taktäckningsmaterial som tidigare var dominerande på sockenkyrkor. Mönsterläggningen på tornspiran har troligen en lång tradition. Kyrkorummets interiör har en välbevarad tidig gustaviansk karaktär med trävalv och profilerad taklist samt fast inredning med orgelläktaren, altaruppsatsen med altartavla, det daterade altaret och den slutna bänkinredningen. Orgelfasaden är bevarad från den ursprungliga orgeln, där fasaden färdigställdes 1807. Bland enskilda inventarier kan dopfunten från 1659 och Vibyuret nämnas. Dessa har ett mycket stort lokal- och regionalhistoriskt värde.

Sammanfattning

- Viby kyrka utgör tillsammans med kyrkogården och den omkringliggande stora kyrkbyn med ett tydligt äldre vägnät ett mycket välbevarat sockencentrum.
- Tornet med det medeltida murverket och de nordvästra delarna av långhuset utgör en viktig källa till kunskap om medeltida byggnadsteknik. Detta gäller även klockvåningen med sina hörnvalv och målningen på den tidigare tornfasaden, nu in mot kyrkvinden, är ovanliga spår i kyrkobyggnaden och mycket väsentliga för kunskapen om äldre kyrkor.
- Det valmade, brutna taket är tidstypiskt för de tidiga gustavianska kyrkorna. Spåntäckningen på kyrktaket och de mönsterlagda spånen på tornspiran har ett mycket stort materialhistoriskt intresse.
- Det öppna kyrkorummet med trätak, profilerad taklist, orgelläktare, orgelns fasad, altaruppsats med målning av Pehr Hörberg, altaret och den slutna bänkinredningen skapar en samlad gustaviansk interiör.

- Några inventarier har mycket stor lokal och regional betydelse. Detta gäller bl a dopfunten av Michael Hacke och Vibyuret.

ÖVRIGT

Aktuella skyddsformer

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap.

Viby-Uljeberg, K18, är utvärderad som kulturhistoriskt värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

Övriga inventeringar

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län del 1-3, Grenberger.

Sedan 2002 pågående inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Östergötlands län, utförs av Östergötlands länsmuseum.

Prästgårdsinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands länsmuseum 1978.

Skolinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands länsmuseum 1978.

Källor

Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

Bebyggelseregistret – kulturhistorisk bebyggelseinformation. Riksantikvarieämbetet

www.bebyggelseregistret.raa.se

Erici, Einar, Orglar och orgelbyggare, ingår i Linköpings stift i ord och bild, Stockholm 1949.

Lindgren, Arne, Vibyuret i Viby kyrka, ingår i Kragen – församlingsblad för Vifolka pastorat, december 2004 – februari 2005.

Ridderstad, Anton, Historiskt, Geografiskt och Statistiskt lexikon öfver Östergötland, M-Ö, Norrköping 1877.

Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del II, Uddevalla 1947

Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Marian Ullén. Forskningsprojektet

Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2004.

Östergötlands läns kalender 1872.

Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Kartor

Häradsekonomisk karta 1868-77 Lagerlunda

Ekonomisk karta, 1948 och 1983, blad 8F 4e Sjögestad

Sammanställt av Östergötlands länsmuseum i maj 2005. Den kulturhistoriska bedömningen har utförts i samverkan med Länsstyrelsen i Östergötland.

HÄNDELSELISTA

Förteckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

- 1100-1199 Nybyggnad. Långhus, något smalare kor med grund och bred absid, torn i väster. Tornet samtida eller byggt något senare. Kyrkan byggd av tuktad kalksten och med enkel skråkantssockel. Äldsta funna golvet var av trä och över detta fanns ett kalkstensgolv. (BC, BR)
- 1200-1499 Nybyggnad – Sakristia. Sakristian byggdes troligen under medeltiden, förlades till långhusets norra sida. (BR)
- 1200-1499 Nybyggnad – Vapenhus. Byggdes vid sydportalen.(BR) Kan även vara byggt i anslutning till gravkoret i söder, 1600-tal. (BC)
- 1300-1499 Valvslagning. Långhuset fick två rektangulära valv och koret ett mindre, fyrkantigt valv. (BC)
- 1300-1499 Nybyggnad – Korparti. Det gamla koret revs och ett nytt byggdes. Eventuellt senare åter förstorat. (BR)
- o.1500-1650 Nybyggnad – Korparti. Ytterligare förlängning av koret (BR) eller hela korutbyggnaden. En triumfbåge byggdes vid den gamla absidmuren och kyrkan förlängdes troligen 6 m. (BC)
- 1566 Brand. Lär ha bränts av danskarna. (BC)
- 1567 Nybyggnad. Klockstapel. (BC)
- 1659 Specifika inventarier – dopfunt. Troligen Michael Hackes verkstad. (SL)
- 1660-1669 Vård/underhåll – takomläggning. Tornet spånades och fick sannolikt den mönstring som det har idag. (BC, Sockenhandling)
- 1690-1710 Vård/underhåll – takomläggning. Efter åkslag fick tornet ny spåntäckning. (ATA)(1829)
- 1695 Fast inredning – predikstol. (I sockenhandlingarna talas 30 dr till mästern Friedrik för predikstolen) (BC)
- Före 1700-t Tillbyggnad. Magasinsutrymmen i anslutning till sakristian i norr. En del finns kvar som tornets norra sidobyggnad. (BR)
- 1700-1799 caNybyggnad. Kyrkbod tillbyggdes norr om tornet. (SvK)
- 1730 Vård/underhåll. Tornet repareras, klockorna flyttas till tornet och klockstapeln revs. (BC)
- 1731 Specifika inventarier – kyrkklocka. Lillklockan omgjuts hos Mäster Magnus Hultman i Norrköping. (Sockenhandlingar)
- 1732 Specifika inventarier – kyrkklocka. Stora klockan omgjuts hos Mäster Magnus Hultman i Norrköping. (Sockenhandlingar)
- 1745 Specifika inventarier – kyrkklocka. Lillklockan omgjuten av Magn. Hultman i Norrköping. (ATA (1829), Sockenhandlingar)

- 1749 Fast inredning – läktare. Läktare byggs i nykyrkan och ett nytt fönster tas upp under läktaren. (Sockenhandling)
- 1750-1800 Nybyggnad – Gravkor. Öster om vapenhuset byggdes ett gravkor åt kommandören Johan Alexander Götherhielm till Uljeberg. Övre delen av gravkoret blev en korsarm till kyrkan. (BC)
- 1774 Ritning till ny kyrka. Byggmästare Petter Andersson och murmästaren Måns Månsson. (SvK)
- 1776-77 Nybyggnad – Kyrkan i sin helhet, av sten.** Byggmästare Petter Andersson och murmästare Måns Månsson. Tornet är dock kvar från den medeltida kyrkan och västra delen av norra muren. (SvK, BC)
- 1778 Nybyggnad – Sakristia? Man diskuterar att bygga en sakristia. (Sockenhandlingar)
- 1781 Fast inredning – läktare. Man är på gång att bygga läktare. (Sockenhandlingar)
- 1783 Fast inredning – orgel, orgelverk. Byggt av Lars Strömblad i Ödeshög. Renoverat 1836, 1876. (ATA)
- 1785 ca Fast inredning – predikstol. Predikstolstrappan är från 1934. (SvK)
- 1786 ca Vård/underhåll – exteriör. Kyrkans tak rödfägas. (SvK)
- 1786 ca Ändring. Korgolvet omlades med tegel eller täljsten. (SvK)
- 1796 Specifika inventarier – altartavla. Kristi dödsstund, målad av Pehr Hörberg. Även altaruppsatsen? (ATA)
- 1807 Fast inredning – orgel, orgelfasad. Fasaden fick sin dekor. (ATA)
- 1823-1824 Vård/underhåll – takomläggning. Kyrkans tak belades med spån (ATA) (1829)
- 1826 Specifika inventarier – kyrkklocka. Storklockan omgöts 1826 av Lars Öhman i Norrköping. (ATA) (1829)
- 1835 Vård/underhåll – stomme. Reparation av sprickor p g a sättning i västra gaveln. Avrappning av stenfoten i kyrkans kor. (KvS)
- 1836 Fast inredning – orgel, orgelverk. Renoverat av organisten Anders Jonsson i Ringarum. (ATA)
- 1839 Vård/underhåll – exteriör. Kyrko- och torntaket repareras. Tornet spritputsas utvändigt. (KvS)
- 1854 Vård/underhåll – exteriör. Reparation av taket. (KvS)
- 1874 Reparation. (SvK)

- 1876 Fast inredning – orgel, orgelverk. Renoverades av orgelbyggaren Sven Nordström. (ATA)
- 1877 Ändring – ombyggnad, fönster. Beslutades att sätta in järnfönster i kyrkan från Linköpings Gjuteribolag. (KvS)
- 1878 Vård/underhåll – målningsarbete. Beslutades att renskrapa och därefter med patentfärg bestryka kyrkans inre tak. Måla trävirke i kyrkan med vit färg eller annan kulör. Inredningen målades i vitt med guldgula och guldinslag. Ev utvidgning av koret. (KvS, ATA)
- 1878 Fast inredning – bänkinredning. Beslutades att alla bänkar skulle göras lika och att golvet och bänkarna skulle upphöjas. (KvS)
- 1897 Teknisk installation – värme. Värmeugn. (SvK)
- 1905 Teknisk installation – värme. Järnkamin. (SvB)
- 1910 Ändring – ombyggnad. Den inre dörröppningen från vapenhuset till kyrkan vidgades och fick nya dörrar. (KvS)
- 1934 Teknisk installation – värme. Förslag till installation av elektrisk uppvärmningsanordning. Östergötlands Tekniska Konsultations- och Besiktningbyrå. Eskil Jakobsson. Installerades 1935 (ATA, SvB)
- 1934-36 Ändring – ombyggnad, interiör. Arkitekt Kurt von Schmalensee. Nytt bjälklag med trossbottnar och fyllning samt nya golv i kyrkorummet och sakristian. Försträvningar på varannan takstol. Korfönstren i öster muras igen. Troligen antikglas i de två fönstren närmast dessa. Slaguret, som tidigare hört till altarpuppställningen flyttades till västväggen. Altarring ändras och dras fram, uppgång till predikstol ändras, podium till dopfont. Golv av kalkstensplattor i vapenhuset. Alt trägolv. Korets kalkstengolv kompletteras. Golv ovanpå det gamla i bänkkvarteren. Nya innertrappor till läktaren. Ny färgsättning i kyrkan. Arkivrum (f d sockenmagasin) inrättades över sakristian. (SvK, ÖLM)
- 1934-36 Tilläggsisolering. Värmeisolerande matta över valvet. (SvK)
- 1934-36 Fast inredning – bänkinredning. Sluten bänkinredning i två kvarter med de gamla bänkdörrarna. Bänkpyramider. Nya bänkar på läktaren. Tidigare bänkplatser i koret togs bort. (SvK, ATA)
- 1934 Arkeologisk undersökning. I samband med uppbrytning av golv. Påträffades grundmurar till den medeltida kyrkan. (ATA)
- 1936 Teknisk installation – el. Förslag till elektrisk belysning. Elektriska aktiebolaget A.E.G. (ATA)
- 1936 Fast inredning – orgel, orgelverk. Renoverades av David Pettersson, Landsbro. (ÖC 1950-08-30)
- 1950 Fast inredning – orgel, orgelverk. Nytt orgelverk, Nils Hammarberg. (SvK, BC)

- 1954 Vård/underhåll – grundförstärkning. Sprickbildning och grundsättning på kyrkan mot vägen. Två stora sprickor fanns i koret. (ÖC 1954-12-18)
- 1957 Byggnadsarkeologisk undersökning. Fotografier. (ÖLM)
- 1958-60 Vård/underhåll – exteriör. Omläggning av torntaket med samma mönstring som tidigare. Tjärning av alla tak. Rappning av murarna. Tornets spritputs ersattes med en tunn puts. Ture Jangvik. (SvK)
- 1960 Vård/underhåll – takomläggning. Omtäckning av kyrkans spåntak med furuspån. (ATA)
- 1962 Ändring – restaurering, fönster. Igenmurade korfönster på östväggen tas åter upp. Innanfönster. (ATA)
- 1962 Ändring – restaurering, exteriör. Dörren till materialboden (norr om tornet) sätts igen. (ATA)
- 1962 Teknisk installation – el. Elutrustningen ersattes med ny och transformatorrummet kunde göras om till brudkammare. (ÖC 1962-11-23)
- 1962 Ändring – restaurering., interiör. Koret utvidgades och en bänkrad togs bort. Ny moderna glasdörr till vapenhuset från kyrkorummet. Dörrpartiet längst ner på predikstolstrappan togs bort. Rummet norr om tornet omändrades till brudkammare och dörrhål togs upp till kyrkorummet. Omläggning av kyrkans golv på g a svampangrepp. Betongplatta göts under golvet. Ommålning av interiören. Kurt von Schmalensee och Ture Jangvik. (ATA, SvK, ÖC 1962-11-26)
- 1962 Fast inredning – bänkinredning. Omändring av bänkar. Avkortning av bänkkvarter under läktaren med en bänkrad. (ATA)
- 1962 Arkeologisk undersökning. Byggnadshistorisk undersökning av murpariter under golvet. En runsten togs fram och restes på kyrkogården. (ATA)
- 1988 Vård/underhåll – exteriör. Putsarbeten. Ny puts med samma utförande som befintlig, t ex tunn puts på tornet, kalkbruk. Nya fönsterbänksplåtar. Ture Jangvik. (ATA, SvK)
- 1988 Byggnadsarkeologisk undersökning. I samband med omputsning togs ett flertal fotografier. (ÖLM)
- 1990 Ändring – restaurering, interiör. Total ommålning av väggar, golv, tak, bänkinredning, orgel och andra snickerier. Färgsättning enligt tidigare. Ture Jangvik. (ATA)
- 1990 Teknisk installation – värme. All elinstallation med avseende på bänkvärmare mm byts ut. (ATA)
- 1996 Fast inredning – orgel, orgelverk. Kororgel ritad just för Viby kyrka. Johannes Metzels Orgelbyggeri AB. (ATA)

ATA – Antikvariskt-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet.

BC – Cnattingius, Bengt, Viby kyrka, Linköpings stifts kyrkor, 1964.

- BR – Bebyggelseregistret – kulturhistorisk bebyggelseinformation. Riksantikvarieämbetet
KvS Kurt von Schmalensee - Tjänstememorial 25.4.1930. Uppgifter hämtade från sockenstämmoprotokoll. ATA
- SL – Ljungstedt, Sune, Michalel Hacke och 1600-talets stenhuggarkonst i Östergötland, ingår i Meddelanden 1973 från Östergötlands och Linköpings stads museum, Linköping 1973.
- Sockenhandlingar – Ihrfors Erik, Anteckningar utur Östergötlands äldre kyrkohäfder nu förvarade i Wadstena landsarkiv för Kongl. Witterhets, Historie och AntiqitetsAcademiens räkning verkställda under åren 1921-1922, Adertonde samlingen, Wifolka Härad.
- SvB - Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del II, Uddevalla 1947
- SvK- Manuskript till Kyrkobyggnader 1760-1860, del 5, Östergötland. Sveriges Kyrkor, Riksantikvarieämbetet
- ÖC – Östgöta Correspondenten
- ÖLM – Östergötlands läns museums topografiska arkiv